12 MAI 1971

BORSK PEDAGOGISK STUDIESAMLING

HJERTE BLADET

ORGAN FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

17. ÅRGANG

NR. 2 - 1971

HJERTE BLADET

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité: Kari Bredal - Einar B. Skattum - Alfhild Hansson
Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik

♥

Henvendelser angående abonnement og adresseforandger skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473, bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året.
Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:
Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening

♥

I DETTE NUMMER:

Hele samfunnets oppgave å bryte isolasjonen - Årsmøte i Stavanger - Solgnist - Urimelige permisjonsvilkår for lærere ved spesialutdanning - Lærerikt for alle parter - På vei inn i vanleg skolemiljø. Av skolestyrar Bjarne Grov - Kurs i spesialundervisning - Hennes lille mongoloid - «De trygdeløse» mellom 16 og 18 år - Første skoletilbud i Trondheim - Tolv mils skolevei - Prisdemping forsinker skolebygg - Lyspunkt og skygger i koreansk åndssvakeomsorg - Utenkelig for 10 år siden - Landet Rundt.

Hele samfunnets oppgave å bryte isolasjonen

Store svikt i skole, arbeid og fritid

Til tross for en rekke forsøk på integrering i skole, arbeidsliv, fritids- og familiemiljø, hersker det fremdeles en markant isolering av de psykisk utviklingshemmede i vårt samfunn, ble det understreket fra flere hold under den landskonferansen som Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge arrangerte i Misjonsaulaen i Oslo, torsdag 25. mars. Det deltok omlag 250 ansatte og frivillige medarbeidere i åndssvakeomsorgen fra store deler av landet.

Konferansen fulgte denne gang et nytt arbeidsopplegg ved at emnene ble diskutert i tre grupper etter innledningsforedragene. Resultatet av gruppearbeidet ble til slutt lagt fram i plenum. Møtet ble åpnet av Samordningsrådets formann, Olav Kr. Strømme, mens nestformannen Knut Werner og medlem av arbeidsutvalget Petter Haugland ledet debatten.

Innlederne tok for seg hvert sitt felt av integreringen i samfunnet, skolestyrer Bjarne Grov ved Klæbu Pleiehjems skole talte om skolen, rektor Egil Kjølner ved Bærum Yrkesskole om arbeidslivet, og kjøpmann Alfred Græsli, Trondheim, om familieliv og fritid.

Erfaringene fra nybrottsarbeidet i Trøndelag med å gi psykisk utviklingshemmede et tilbud i normalskolen vakte stor interesse på konferansen, og vi gjengir skolestyrer Grovs foredrag om virksomheten i en egen artikkel i dette nummer.

Nederlag

Rektor Egil Kjølner fortalte at Bærum Yrkesskole tok opp arbeidet med yrkesopplæring for psykisk utviklingshemmede i sammenheng med at arbeidskontorene har et klientell som stadig kommer tilbake etter å ha lidt nederlag på en arbeidsplass. Skolen tok elever fra normalskolens hjelpeklasser og evneveikeelever og ga dem spesielle undervisningstilbud med trening i rutiner, tempo, utholdenret og presisjon.

— Normalskolen er blitt en blindgate fordi hele vårt utdanningssystem videre er basert på utvalg, og dette har også forplantet seg til yrkesopplæringen, sa rektor Kjølner. Utvalget skjer alltid ovenfra. Lengre ned i skiktet er man ikke så nøye med hva den enkelte har anlegg og evner til. Kjølner innrømmet at skolen fra starten hadde trodd den ville få en ensartet gruppe av psykisk utviklingshemmede elever. I steden fikk den et spek-

ter i videste forstand og måtte legge opplæringen an etter det.

Innstillingen hos arbeidslivets representanter har vært forskjellig. Noen sa: — Vi har allerede disse arbeidstakerne, og vi er glad for at de kan få bedre skolering. Andre var kaldt avvisende: — Nei, vi kan ikke bruke dem.

Beinhardt

— Selve problemstillingen blir å vekke hele opinionen i folket, sa rektor Kjølner. Vårt arbeidsliv er beinhardt økonomisk innstilt. Det bygger først og fremst på effektivitet og konkurranse, og her er det største stengsel for integreringen. Man kan tilby å gå for lavere lønn, men det tillater ikke tariffen. Vernede bedrifter har begrenset kapasitet. Når Hong Kong-varene flommer inn, vil ingen kjøpe våre handicap-varer til høyere priser. Stønadspenger ved siden av arbeidslønn kan være en mulig løsning.

Samfunnet spør etter fagarbeideren. Men fremdeles finnes det enkle jobber, og spørsmålet er om samfunnet vil være villig til å reservere dem for psykisk utviklingshemmede som kan tjene sitt brød av det og samtidig ha glede av arbeidet. Mange arbeidsgivere kan fortelle at dette klientellet viser tålmodighet, troskap i tjenesten og arbeidsglede i oppgaver som normalt begavede bare tar som en gjennomgangsjobb.

Rektor Kjølner kom også inn på foreldrenes innstilling. Urealistiske ambisjoner kan stenge veien til egnet opplæring og arbeidsplassering. Vi må søke å myke opp forholdet og øke respekten for alt arbeid.

Opplæringen er rettet mot arbeidslivet, men det har ofte vært vanskelig å motivere elevene for utdannelsen. Endel av dem og deres foreldre har ikke særlig evne til å se fremover, og det trengs veiledning etterpå og oppfølging av tiltakene. Erfaringene i Bærum har vist at det er viktig å trene opp tempoet i akkordarbeid slik at innsatsen kan slå ut i lønnen. Alle fatter hva penger betyr.

— Vi må ikke ha overdrevne forventninger til store resultater fra arbeidslivet, men vi kan med våre tiltak være med og skyve på for å endre hele samfunnets innstilling, sa rektor Kjølner.

Gjemt bort

Kjøpmann Alfred Græsli minnet innledningsvis i sitt foredrag om at det er ytterst få av de psykisk utviklingshemmede som i den grad kan integreres i vårt samfunn at de kan bli helt selvhjulpne. Men det er et langt sprang derfra og til den isolering som eksisterer i dag. De aller fleste av våre internathjem er plassert langt unna tettbebyggelsen. I familielivet består isolasjonen ofte i at en familie med en psykisk utviklingshemmet isolerer seg fra omverdenen eller gjemmer barnet bort mest mulig. En slik isolering forverrer barnets handicap og gjør det mindre selvhjelpen enn mulighetene tilsier.

— Vi foreldre forlanger likestilling for våre barn i dagens samfunn, og vår plikt blir da i første rekke å

sørge for at barnet blir likestilt i sin egen familie, sa Græsli. Men hvordan skal foreldrene makte dette når det overhodet ikke er noen rettledning å få fra faglig hold?

Ingen rettledning

Når en mor forlater fødselsklinikken med sitt nyfødte barn, er det nokså vanlig at hun får med seg en spebarnsbok med mange råd og veiledninger om barnets stell og oppdragelse. Men for dem som trenger det allermest, foreldre til psykisk utviklingshemmede barn, finnes det ikke noen som helst rettledning i boken — til tross for at den er skrevet av anerkjente fagfolk på en rekke områder. Det kan bare skyldes at de ikke har kunnskaper om emnet.

Græsli foreslo at Samordningsrådet gikk inn for å få et avsnitt om psykisk utviklingshemmede barn i en spebarnsbok som skal gis til a l l e foreldre.

Når det gjelder fritidsaktivitet i sin alminnelighet for psykisk utviklingshemmede, må vi konstatere at det fremdeles står sørgelig dårlig til, selv om det gjøres noen spredte forsøk.

Tar vi for oss internathjemmene så ser vi at f. eks. landets største åndssvakehjem, Klæbu Pleiehjem, ikke har en eneste fritidsleder og heller ingen idrettsleder. Ved mange hjem er fridagene de tyngste for pasientene fordi de ikke har noen aktivitetstilbud. Ja, det hender til og med at de ikke kan bevege seg ute fordi det ikke er betjening nok til å passe på.

Ofte prøver betjeningen i sin egen fritid å bøte på manglene, men dette er i lengden ikke holdbart. For hjemmeværende barn er stiuasjonen enda vanskeligere. Det er foreldrene selv som må ta initiativet, og hvor mange er det som på en fullgod måte kan makte dette?

— Vi må erkjenne at i landsmålestokk har vi foreldre ikke lagt to pinner i kors for å medvirke til integreringen, sa Græsli. Det gjelder iallfall for 20 av de 25 år hvor åndssvakeomsorgen har vært i rik vekst.

Foreldreforbund

Det er nå kommet et foreldreforbund, og det er ingen tvil om at dette kan bety en vesentlig styrke i arbeidet når det bare finner fram til de mest effektive arbeidsformer. En viktig del av oppgaven må bestå i at vi foreldre både finner fram til den styrke vi trenger og blir klar over vår begrensning.

— Vi må ikke lenger fortsette å tro at andre mennesker ikke forstår oss fordi de ikke selv har følt problemene på kroppen, sa Græsli. Jeg har møtt mange som både har talt vår sak og handlet på våre vegne ut fra en dyp forståelse for våre problemer. Vi foreldre makter ikke denne oppgaven alene. Vi trenger en sterkt opinion bak oss, og det bør være naturlig å søke samarbeid med de personer, fagfolk og organisasjoner som er involvert i åndssvakeomsorgen.

Det må sterke krefter til for å hjelpe de foreldre som etter langvarig søken uten å få hjelp, ender i håpløshet og isolasjon med den

Årsmøte i Stavanger med tur til Nærlandheimen

Besøk på Nærlandheimen, Diakonforbundets institusjon på Jæren for psykisk utviklingshemmede, går inn i programmet når Samordningsrådet for Åndssvakesaken i Norge samles til årsmøte i Stavanger 14. og 15. mai. Turen til Nærlandheimen er lagt til landsmøtets første dag etter åpningsmøtet, og deltakerne skal spise lunsj på hjemmet.

Søndag 16. mai etter at årsmøtet er avsluttet, blir det anledning til å besøke Bakkebø for de deltakere som gjerne vil se den andre sentralinstitusjonen for Rogaland og Agder-fylkene.

Årsmøtet åpner fredag morgen 14. mai. Det vil bli gitt rapport fra arbeidet i Brekke-utvalget som tar sikte på en omlegging av Samordningsrådets struktur og utvidelse av virksomheten. Fra Vernepleierforbundet foreligger det søknad om å bli opptatt som medlem av rådet. Medlem av arbeidsutvalget, Knut Werner vil orientere om arbeidet i Rådet for omsorgen for funksjonshemmede.

I de tre foredrag vil arbeidet for psykisk utviklingshemmede i går, i dag og i morgen bli behandlet på møtet lørdag 15. Medlem av arbeidsutvalget, fru Kari Bredal, tar for seg innsatsen «i går», byråsjef Ole Ulleberg i Helsedirektoratets kontor for pskiatri orienterer om «i dag», og lektor John Klokkehaug, Hamar, også medlem av arbeidsutvalget, trekker opp linjene for «i morgen».

Årsmøtet blir holdt på Solborg folkehøgskole like utenfor Stavanger sentrum.

HAR DE HUSKET

å bruke giroblanketten i forrige nummer?

Den gjelder kontingenten for Hjertebladet 1971, kr. 10,—.

følge at deres barn stagnerer i utviklingen. Vi foreldre vil nok ofte møte de samme skuffelser i våre krav om barnas soleklare rett, som de organer som tidligere har forsøkt å reise kravene. Vi kan bare ikke gi opp, og vi trenger hjelp, sluttet Græsli sitt foredrag.

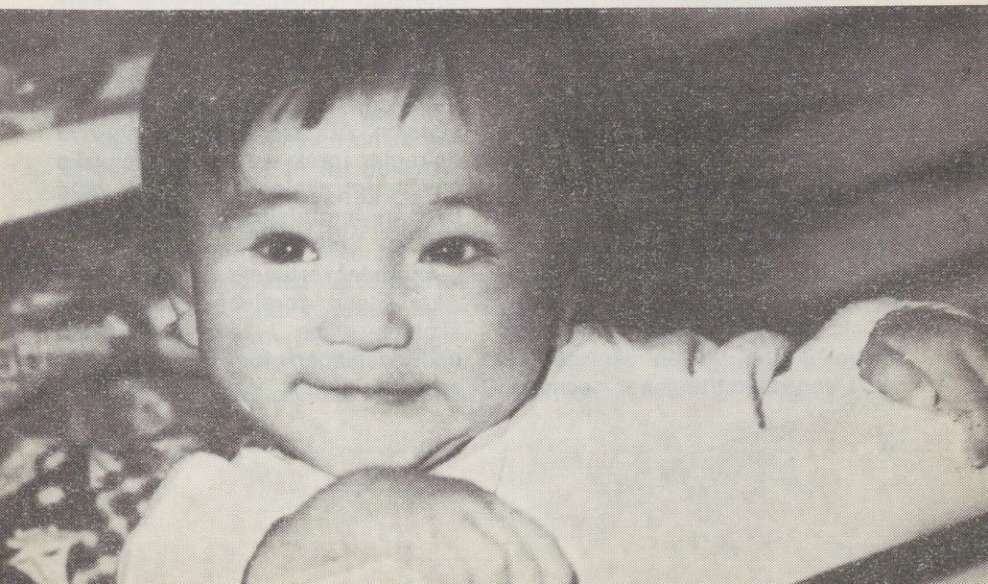
Solgnist

Lille Solgnist
stryk
meg over pannen
med dine
butte fingre.
Glatt ut
de lange netters spor -

Kom —
legg din myke
kropp
tett inntil min —
og tin
mitt frosne sinn.

Tend
ditt fyrtårnsmil !
Lys
meg veg forbi
båer og skjær
mot land.

Din mor

Urimelige permisjonsvilkår for lærere ved spesialutdanning

Mellom 70 og 80 prosent av lærerne ved skoler for psykisk utviklingshemmede i dag har ikke kvalifiserende utdannelse, dvs. 1 år spesialpedagogikk i tillegg til pedagogisk grunnutdannelse. Permisjonsvilkårene for lærere innen åndssvakeomsorgen som vil skaffe seg slik spesialutdannelse, er i dag en urimelighet som snarest må bli rettet på. Det er departementet som må finne en akseptabel løsning, ble det hevdet under en konferanse for skolestyrere ved sentralinstitusjoner for åndssvake på Voksenåsen i Oslo.

Uten den spesialpedagogiske tilleggsutdannelse kan en lærer ikke få oppsigelig post innen åndssvakeomsorgen, noe som medfører at læreren må søke om å få fortsette i posten hvert år. Dersom en kvalifisert søker melder seg, vil læreren ikke få posten på nytt.

Ved statens spesialskoler derimot blir lærere oppfordret til å søke post, og s e n e r e vil de få mulighet for permisjon for å ta spesialpedagogisk tilleggsutdannelse, mot at de forplikter seg til å bli ved en av statens spesialskoler i endel år.

I konferansen som varte i tre dager, deltok fjorten skolestyrere ved sentralinstitusjoner sammen med representanter fra Kirke- og Undervisningsdepartementet, spesialskoler for evneveike, Helsedirektoratet, Spesialskolerådet, Forsøksrådet og Norsk Lærerlag. Målet for konferansen var å samle og drøfte de erfaringer som hittil er gjort med tanke på utforming av planer for undervisfningen ved åndssvakehjemmene.

Undervisning betyr noe mer

Formann i Spesialskolerådet, skolestyrer Johan Sæbø orienterte om integrasjonskomitéens innstilling og understreket av lovforslagene for spesialundervisningen vil få stor betydning for pedagogiske til bud til de psykisk utviklingshemmede. Sæbø pekte særlig på at undervisningsbegrepet må få et videre omfang enn det vanligvis får i grunnskolen. Med tanke på våre elever må begrepet omfatte disipliner som sansetrening, persepsjon, ADL-trening m. v. De nye lovregler forskyver det økonomiske ansvar for skolebygg i større grad over fra institusjoner til kommune/stat, sa Sæbø.

Områdeoverlege I. G i m s e, Akershagan, foreleste om «grunnskolens plass i institusjonen og undervisningens funksjon sett fra et sosialmedisinsk synspunkt». I sitt

meget interessante innlegg kom han inn på betydningen av å stimulere de passive, innadvendte barna helt fra første leveår. Passive spebarn må få aktiv hjelp til å røre sine lemmer. Overlegen konkluderte med at pedagogisk tilbud må gis også til elever under 7 års alderen.

Klasser på åtte for store

En plenumsdebatt tok opp en rekke saker av betydning for personell innen åndssvakeomsorgen. Skolestyrerne var enige om at gruppestørrelsen som i dag settes til 8, er for høy. Elevtallet må reduseres forat undervisningen skal bli tilpasset elevenes rette nivå. Deltakerne mente at elevtallet bør settes til 6 eller færre i gjennomsnitt pr. klasse/gruppe.

Det vil være av interesse at også andre yrkeskategorier enn lærere går inn som pedagogisk personell, mente skolestyrerne. Før-skolelærere er alt akseptert. Andre fagfelt som kan være aktuelle er arbeidsterapeuter, fysioterapeuter, faglærere, spesialpedagoger, miljøterapeuter, vernepleiere. Den antydede bredde i det pedagogiske fagteam henger nøye sammen med utvidelsen av undervisningsbegrepet.

Blant pedagoger innen omsorgen er det også interesse for at departementet setter opp kriterier for opprettelse av samlingsstyrerstillinger og førstelærerstillinger.

I sammenheng med dette drøftet man spørsmålet om redusert lesetid for administrativ lærer, dvs. den lærer ved liten skole hvor skolestyrer ikke er tilsatt, som har ansvaret for skolens administrative drift.

Også ønsket om fastere ordning for lærermøter ble reist. Ingen kan være tilfreds med den nåværende ordning der kommunikasjonen mellom lærere i åndssvakeomsorgen rundt om i landet er mangelfull.

Lærerikt for alle parter —

Småbarnstuen «Gløtt» i Oslo, et daghjem for småbarn som eies og drives av Oslo Sanitetsforening, tok siste høst opp et fysisk og psykisk utviklingshemmet barn. I foreningens årsmelding forteller bestyrerinnen Aud Berthelsen at den lille piken har gjort store fremskritt og utviklet seg bra.

— Det har vært fint og lærerikt både for barnet selv og for de andre barna og personalet. Vi er glad for dette, sier bestyrerinnen.

Foreningens formann, fru Thora Saxlund sa under årsmøtet at eksemplet fra «Gløtt» var så godt og riktig at hun håpet sanitetsforeningen kunne gjøre mer på dette felt i sine institusjoner for barn.

ART. ANALYSERT

På veg inn i vanleg skolemiljø

Av skolestyrar BJARNE GROV

Eit viktig arbeid med integrering av psykisk utviklingshemma barn innen den vanlege skolen har gått føre seg i dei to Trøndelags-fylka det siste skoleåret. Ein reiselærar med spesialskoleutdanning, Edel Lian Lyngvær, er tilsett ved Klæbu Pleiehjems skole, og det er no organisert opplæring og trening for 60—65 elevar rundt om i Trøndelag. På Samordningsrådets fagkonferanse i Oslo 25. mars fortalde skolestyrar Bjarne Grov ved Klæbu Pleiehjems skole om dette arbeidet:

Skolar for psykisk utviklingshemma er blitt ein naturleg del av det samla opplærings- og aktiviseringstilbud som i dag bys åndssvake ved våre sentralinstitusjonar, bihjem, daghjem og liknande. Skolane ved institusjonane har fått ei noko ulik utforming og ulikt omfang, og vil truleg enno ei tid få det — og framleis verta prega av kva for syn og strategi som vert lagt opp frå ledelsen si side når det gjeld det det enkelte området, sett under eitt.

Eg skal i denne samanhang berre halde meg til det som skjer innan vårt område på dette felt, nemleg Sør- og Nord-Trøndelag fylke.

Sentralinstitusjonen Klæbu Pleiehar i dag 430 pasientar, og det er vedtatt at denne skal trappast ned til omlag 350. Ei nedtrapping betyr automatisk ei opptrapping av eksterne tiltak. Alle som arbeider innan omsorga for dei psykisk utviklingshemma veit imidlertid kor lang tid det tek frå slike idear vert fødd, til dei vert sette ut i live.

Klæbu opererar med ventelister, og ikkje så reint få av dei som ventar på plass, er i aldersgruppa 7—21 år. Vidare kan ein slå fast at ventetida ofte er mellom 3—5 år før plassering vert aktuelt.

Bryt passiviteten

Samstundes veit ein at denne barndoms- og ungdomstida er serleg verdfull når det gjelder pedagogisk stimulering og læring.

Situasjonen er ganske fortvila for ein stor del barn, og det er institusjonens side blitt tatt skritt for å bøta noko på den passive tilværelsen som bys dei fleste åndssvake som bur heime.

Sentralinstitusjonen har derfor frå skoleåret 1970/71 fått oppretta ein stilling for reiselærar. Denne er tilsett ved skolen, og er administrativt lagt til denne.

Det er utarbeidet detaljert instruks for stillingen som reiselærer, og eg skal her berre nemna dei hovedoppgaver denne er tillagt:

1) å ta initiativ til at alle psykisk utviklingshemma innan området som kan dra nytte av tilpassa

opplæring, blir gitt muligheter for undervisning etter sine forutsetningar.
2) å arbeide ut tilpassa opplegg for desse elevane.
3) å kontakte skolemyndighetene i elevanes heimekommunar.
4) å hjelpa lærarar som vert sett til slike oppgåver med faglege, metodiske og praktiske råd.
5) å vera sentralinstitusjonens spesialpedagogiske konsulent i slike saker.

Reiselæraren må stå i nær kontakt med dei øvrige medlemmene i fagteamet, og særleg med sosialkuratorane når det gjeld arbeidet ute i distriktet. Reiselæraren får ofte sine arbeidsoppgaver frå sosialkuratorane p.g.a. den inngående kjennskap disse har til dei elevar som finnast i dei forskjellige kommunane. Det er likevel det samla faglege teamet som tek avgjerd om kva for konkrete oppgåver reiselæraren skal ta seg av.

Loven gir rett

Lov om folkeskolen § 10, nr. 1 gjev alle born som bur i kommunen rett og plikt til å gå på folkeskolen. I § 4 er det bestemmelsar om at «for elevar som ikkje kan fylgja med i den vanlege skolen, skipar skolestyret særskild hjelpeundervisning». Dersom eit barn ikkje har utbytte av slik undervisning, vert det henvist til spesialskolane som opererer med omgrepet elever **med små evner.**

I Rundskriv nr. 8 AsL 1969 er det gitt ein del utfyllande kommentarar til § 10, nr. 1, og det vert her nemt elevar som har «særleg små evner o.l.». Retten til opplæring for slike elevar vert her kraftig understreka, og ein skal vidare merka seg ein del andre svært viktige formuleringar i same rundskriv.

For det første at «slik undervisning kan femne om undervisning i vanlege skolefag eller vera opplæring som ikkje har skolemognad som føresetnad». Dette gir oss straks eit stort register å utnytta, , og sett på spissen er det ikkje lenger satt noko grense nedover for når tid retten til opplæring ikkje er aktuell.

Vidare kan slik undervisning gis som einetimar, varierande frå 6—12 timar per. veke. Det blir gjeve statstilskott til skyss til slik undervisning «utan omsyn til veglengda».

Rundskrivet gir også påbud til lokale skolemyndigheter om at det skal sendast melding til skoledirektøren om alle slike barn som ikkje får slik undervisning.

Ein føresetnad for å få sett i gong slik undervisning er at det ligg ved uttalelse frå «særskild sakkunning».

Alt i alt må det seiast at det i den siste tida er åpna adgang for å sette i verk lokale aktiviseringstilbud over et bredt spekter når det gjelder elever med særleg små evner.

Spørsmålet blir i den nærmaste framtid kven som skal vera dei **særskilt sakkunnige,** kven som skal ta initiativet, og korleis slik undervisning skal organiserast.

Mitt personlege syn er at slik situasjonen er pr. i dag innan vårt område når det gjeld spesialpedagogiske tiltak, finn eg det heilt na-

turleg at sentralinstitusjonens fagteam må vera dei som utgjer dei «særskilt sakkunnige» når det gjeld spørsmål om opplæring for denne gruppe elevar.

Det skjer imidlertid så mange organisatoriske og administrative endringar i oppbygginga av dei spesialpedagogiske tilbud som veks fram både på kommunal/interkommunal og fylkesbasis, at ein her truleg vil kunna gå nye vegar når det gjeld å få eit meir heilheitlig syn på organiseringa av opplæring og trening, enten det dreier seg om elevar med små evner, svært små evner, eller andre tilstander som krev spesielle arrangementer.

60—65 elevar aktivisert

I løpet av det tidsrom ein ved Klæbu har hatt denne virksomheten bevisst for auga, har ein i alt fått aktivisert 20—25 elevar i individualopplegg, og 35—40 i gruppeopplegg, tilsammen 60—65 elevar. Desse tiltak er spredt rundt om i heile området, og dei aller fleste kommunar er no kontakta.

I mindre kommunar vert det satsa mest på individualtimar for elevane, men ein har heile tida for auga å få sett saman til mindre grupper, då dette straks gir anledning til eit større timetal, og ei betre utnytting av dei lokale krefter som vert knytt til undervisninga.

Det er eit sterkt ønske, nærmast eit krav frå vår side at slik opplæring skal leggjast til den skolen der eleven naturleg høyrer heime.

I dei meir formalprega aktivitetane bør eleven gå etter eit individuelt opplagt program, men vi undersøkjer alltid mulighetene for at eleven kan førast saman med ein klasse eller større gruppe av barn i fag som forming, gymnastikk, sang, musikk, felles arrangementer osv.

Vi har fleire eksempler på at eleven går 6-7 timar pr. veke på individualundervisning, og resten av veka er integrert i andre klasser og grupper. Dette skjer i dei tilfeller der eit heilt personale er innstilt på å integrere eleven i det samla skolefellesskap. Kor stort omfang slik integrering skal få, blir i kvart enkelt tilfelle tatt opp mellom reiselærar og det personalet skolen har tilsatt.

I det heile vert det vist stor varsemd frå vår side i slike spørsmål, då vi meiner at alle slike ting er noko som må koma etter ein lengre modnings-prosess frå dei som dagleg omgås eleven.

Eigne klasser i storbyskole

I meir tettbygde stader og i byar har ein elevgrunnlag for å setja saman større grupper av elevar med eit meir einsarta alders- og modningsnivå. Ein har i alt 6 slike grupper i dei to fylkane lagt til barneskolar.

Dei siste gruppene ein oppretta var ved ein større byskole i Trondheim. Det går ca. 700 elevar ved denne skolen. Det går i dag i alt 8 elevar fordelt på 2 grupper, 4 barn i kvar gruppe.

Det er tilsatt 2 førskolelærarar til å undervise elevane, og begge gruppene har likt timetall pr. uke,

27 t/uke. Gruppene har kvar sitt klasserom ved skolen, desse ligg nært ein annen slik at det lett kan foregå eit nært og intimt samarbeid mellom dei som har ansvaret for det daglege arbeidet med elevane.

Elevane er her integrert under same tak som øvrige elevar, følgjer same skolerytme, har same feriar og fridagar, får same utstyr som dei andre. Dei får sjå film, bader, leikar, har gymnastikk, og opplever eit radikalt brot i den trivialitet som ein inaktiv kvardag gir. Dei lærer ei rekkje ferdigheter, får ein fast rytme i tilværelsen og får tilfredsstilt ei rekke almen-menneskelige behov som leik, arbeid, samvær med andre barn, trening i løsning av tilpassa oppgaver, tilfredsstilling av mestringsbehov, føla at dei vert akseptert osv.

Ikkje i vanleg klasse

Som tidlegare nemnt gjer vi ingen anstrengelser i retning av å integrera eleven innan den vanlege klassen.

Sidan vi er heilt i starten av dette arbeidet, trur vi det bør visast stor forsiktighet i spørsmålet om grad av integrering. Ein må heile tida spørja seg hvilke umiddelbare fordelar det vil gje den psykisk utviklingshemma å bli plassert innan ei større elevgruppe.

Det vi har oppnådd når det gjeld dette siste integreringstiltaket i Trondheim, er ein full anerkjennelse av våre elevars rett til tilpassa opplæring i like stort omfang som eit kvart anna barn. Dertil er deira rett til å gå innan same skolen som andre komen i møte. Eit tredje moment som skal tas med er, at ingen av tiltaka er satt ut i live under betegnelsen «forsøk», med nokon som helst tidsbegrensning.

Kva slags undervisning?

Det vert på førehand sett opp ein plan for all slik undervisning. Det gjeld som regel enten det er eit gruppe- eller eit enkelt-tiltak. Dette er ei oppgåve som reiselærar i samarbeid med skolens personale ved Klæbu gjer. Ein føresetnad er at alle elevane er grundig undersøkt f ø r ein presenterer eit opplegg for dei lokale skolemyndigheter.

Dei elevane som ikkje tidlegare er undersøkt på annan måte, vert innkalt til observasjonsopphold i 2—3 måneder ved Klæbu, eller dette kan skje ambulant. Foruten den pedagogiske prøvinga ved sentralinstitusjonens skole, inneber ein slik observasjon som oftast også prøving i barnehage og/eller arbeidsstue, sosialanamnese og vurdering av miljøpersonell, lege og psykolog, slik at ein får eit så godt heilhetsbilde av eleven som muleg .

Ut fra den kartlegging som finn stad, vert det sett opp ei ramme for dei områder ein meiner vil vera det mest nærliggande å trena eleven i.

Generelt kan ein seia at oppleggenes innhald og omfang vil vera avhengig av elevanes modnings- og ferdighetsnivå. Skal ein samtidig ta i betraktning at slik undervisning kan omfatte elevar i skolepliktig alder, og elevar ut over skolepliktig alder (dersom deira tidlegare skolegang er mangelfull), må det seie

seg sjøl at ein her vil finna aktivitetar som spenner frå innøving av dei enklaste praktiske og sosiale ferdigheter til sterkt formalprega opplæring i f. eks. lesing, skriving rekning osv.

Før ein set slike tiltak ut i live, er det viktig at det gis informasjon til dei som blir implisert direkte i undervisninga av eleven.

Ikkje minst informasjon til skolens personale om kva vi meiner er realistiske mål for eleven, og samtidig understrekar kva slags begrensningar dei har for å «ta igjen» andre elever. Det er uhyre viktig at det vert snakka åpent ut til personalet om den oppgåva dei samla står overfor.

Dei første som må gis informasjon er likevel foreldra. Dette at deira barn får eit tilbud om tilpassa opplegg ved «sin eigen skole», oppleves ofte med sterkt blanda kjensler, og det at eleven skal gå på «skole» fører ofte tankane over på det som er den tradisjonelle skoles innhald. Assosiasjonane går lett over til lesing, skriving, rekning og alt det som høyrer til den formelle opplæringa. Ikkje sjeldan ser ein at det vert stilt krav til den som skal undervisa eleven frå foreldre, men også frå kollegaer kan ein her registrera ein del progresjon hos våre elevar. Det er svært viktig at ein i denne undervisninga byggjer opp ferdighet på ferdighet, og at det ikkje vert gjort det minste forsøk på å pressa eleven til å tilpasse seg det den vanlege skolen står for.

Gjennom ein sterk og effektiv rettleiingsteneste frå sentralinstitusjonen, vil ein her kunne koma inn i bilete heilt frå det vert bestemt at eleven skal gis tilpassa undervisning, og med høve til å følgja eleven regelmessig, gi lærar, foreldre og dei ansvarlege myndigheter råd, rettleiing og hjelp i spørsmål som knyter seg til det å ha eit psykisk utviklingshemma barn innan det skolemiljø som dei tidlegare har vore utestengt frå.

Vilje til samarbeid

Alt i alt skal det likevel seiast at ein har møtt stor forståing for våre problem i dei enkelte kommunar, og ein utbredt vilje til å inngå eit samarbeid for å skapa eit meir dynamisk miljø for den psykisk utviklingshemma.

Og grunnen til at alle desse tiltak er blitt mottekne i det lokale skolemiljø med så stor forståing, trur eg først og fremst kan førast direkte tilbake til det faktiske forhold at samtidig som vi har stillt krav overfor lokale skolemyndigheter om iverksetting av eksterne tiltak, har vi også kunna tilby fagleg hjelp og bistand i ganske stor utstrekning.

Det er for tidleg å trekkja nokon konklusjonar ut av det arbeidet som frå vår sentralinstitusjon vert gjort m.h.t. integrering av til dels sterkt tilbakeståande barn innan den vanlege skolen. Våre erfaringar strekkjer seg over snart to års virksomhet, og det ville berre av den grunn vera noko vågsamt å gje seg ut på konklusjonar.

Kurs i spesialundervisning

Et kurs i spesialundervisning for psykisk funksjonshemmede blir holdt på Nymoen pensjonat, 2865 Skrukli, i tiden 21.—26. juni. Kurset tar sikte på lærere ved mindre institusjoner og lærere som arbeider med undervisningsoppgaver for psykisk funksjonshemmede i tilknytning til ordinær folkeskole.

Emneområdene blir sosial trening, begrepslære, lese- og taleopplæring og fysisk trening. Statens lærerkurs finansierer kurset og gir reisetilskott til deltakerne.

Søknad sendes snarest til lektor John Klokkehaug, Hamar lærerskole, 2300 Hamar.

Eit meiningsfyllt tilbud

Det einaste eg vil våga å hevda er at også dette kan vera eit av dei tilbud ei gruppe av vårt klientel kan gjera seg god nytte av. Åndssvakeomsorgen vil alltid ha behov for eit bredt spekter av opplærings- og aktiviseringstilbud både sentralt, regionalt og kommunalt, og for ein del av klientelet vil dette i høgste grad kunna bli eit relevant og meiningsfylt tilbud. Det kommunale skoleverket skal ikkje overta åndssvakeomsorgens opplærings- og aktiviseringsbehov, men det kan bli sett i stand til å supplera og fylla dei primære behov som eit kvart heimeverande åndssvakt barn har.

Til slutt vil eg berre summera opp punktvis ein del faktorar som er utslagsgjevande for den eksterne aktiviseringspolitikk som det vert lagt opp til frå sentralinstitusjonen si side:

1) Erkjennelsen av eit kvart barns rett til å bu heime.
2) Det er åpna klar adgang i skoleloven for å gje tilpassa opplæring på heimstaden til elevar med særleg små evner.
3) Sentralinstitusjonens faglege ledelse går bevisst inn for å integrere barn med særleg små evner innan det vanlege skolemiljø. Vi vil visa at dei åndssvake er ein normal del av eit normalt samfunn.
4) Sterkare tendensar til desentralisering — større ansvar for dei funksjonshemma over på kommunane.
5) Pedagogisk påvirkning har vist seg å vera ein adekvat innfallsport til ein rikare og meir meiningsfyllt tilværelse for dei psykisk utviklingshemma.
6) Ein merkbar større almen forståing for eit kvart barns rett til tilpassa opplæring.

Drikk

TETLEY TE

MASCOT

Tobakk — Frukt — Sjokolade

v/ Hotell Vic

PORSGRUNN

GUTTORM HENDEN

Ingeniør- og Rørleggerfirma

Torshovgaten 4 — Oslo

Tlf. 37 91 32

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR

Solberg & Andersen A.s

Hansteensgt. 5 - OSLO - Tlf. *44 19 85

GRORUD BOK & PAPIR

Bergensvn. 8 - Tlf. 25 38 76 - Grorud

Bøker - Papir - Skrivesaker

Si det med blomster fra

LA FRANCE

BLOMSTERFORRETNING

Tlf. 46 46 20, Hegdehaugsveien 23, Oslo

Etablert 1908

ANDERSEN & LENSBERG

ALT I GRAVING —
OPPLESSING OG TRANSPORT

Telefoner 29 213 - 29 243 — Sem

A/S HAGEANLEGG

Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detail

7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

THOROLF KRISTIANSEN

Kjøtt - Fisk - Kolonial

Åsheim - Ås

Telefoner: Ås 16 - 154 - 371

Vel assortert i dagligvarer

OLAF B. TERJESEN

Aut. Rørlegger

Nøtterøy — Tlf. 20 848

BRUK SPESIALISTEN!

All slags sandblåsing av glass, trepanel, møbler og metaller.

Over 20 års erfaring.

TRYGVE ORFJELL

Normannsgt. 31 - Tlf. 68 45 70

ALL FYSIKALSK BEHANDLING

Også i hjemmene

LILLEMOR JENSEN

Bestumveien 61 — Telefon 55 93 05

Statsaut. sykegymnast

PER PEDERSEN

Malermester

Gamlevn. 12 - Teie - Tlf. 20 182

FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S

Oppegård

Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker

Telefon 80 31 45

Hennes lille mongoloid

Det er både glede og ubehag som melder seg når man skal anmelde Elsa Machniks bok om hennes mongoloide datter. Den kan leses på en kveldsstund, men det er ikke så fort gjort å bli ferdig med de tankene den vekker.

Gleden først — og den er blandet med respekt og beundring. Vi møter en mor og en familie med ressurser av kjærlighet, tålmot og seig vilje overfor den kjempeoppgave å ha fått et psykisk utviklingshemmet barn i sin varetekt. Elsa Machnik har maktet å kle sine følelser i ord som gir boken litterær kvalitet. Vi sitter igjen med sterke inntrykk fra skildringen av den første dype fortvilelsen, kampen mot fordommer, gleden og stoltheten over et barn som tross alt gjør fremskritt og fyller livet med mening for sine nærmeste.

Også i harmen over manglende forståelse, haltende hjelpetiltak og rystende offentlige forsømmelser er forfatterinnen frisk og ekte.

— Boken er et menneskelig vitnesbyrd som fortjener å bli hørt, skriver områdeoverlegen i Østfold, O. P. Lossius i forordet til boken. Han peker på at slik forholdene er i Norge i dag, må de aller fleste nybakte foreldre til et utviklingshemmet barn klare seg gjennom den første prøvelses tid alene uten mulighet for sakkyndig hjelp. Og det nettopp i en situasjon hvor hurtig hjelp er særlig påkrevet.

Lille Wilmas mor forteller at hun fant sin vei etter den første frysende fortvilelsen. Hennes opplevelse av manglende informasjon og rettledning etter fødselen er dessverre ikke enestående. Undersøkelser har avslørt at de færreste foreldre til psykisk utviklingshemmede barn er fornøyd med den måten de ble informert på.

Forfatterinnen skaffet seg bøker om mongoloisme for å få hjelp i sin nye og vanskelige situasjon. Den samme kunnskapens vei kan hun neppe ha gått for å bli kjent med den sosiale sektor som angår hennes eget barn. I steden nøyer hun seg med angrep, slagord og påstander som spriker til alle kanter. Det er ikke vanskelig å gjendrive en god del av de «opplysninger» hun gir om åndssvakeomsorgen, men det føles kaldt og hensynsløst å skulle begi seg inn på det.

Likevel — hvis det var sant at opptil 80 prosent av utgiftene til institusjoner for åndssvake blir dekket ved veldedighet, så eksisterte det knapt noen mangler i omsorgen, forutsatt at de kan avhjelpes for penger. Siden 1945 er det nemlig brukt noe over 900 millioner kroner av offentlige midler til åndssvakeomsorgen her i landet. «Veldedigheten» har skaffet 50 mill. Det blir ikke 80, men 5,5 prosent —.

Elsa Machnik hevder at myndighetene har utnyttet den skammen foreldrene føler over å ha et åndssvakt barn. De er ikke vant til at foreldrene sier i fra, skriver hun.

A/S BUSSTRAFIKK

SKIEN

KONTAKT
Elektrisk Forretning
Aut. Installatør
Horten — Telefon 43 220

WULVIG & OFTEDAHL
Dreieri & Trevarefabrikk
Sandnes Telefon 62 156

ROLF GROTH
Kjøtt og Pølsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

MOSS MOTOR COMPANY A/S
Aut. VOLVO-forhandler
Moss — Tlf. 53 883

INGV. A. OLSENS EFTF.
Berger Rosenvold
Herreekvipering - Alt i Herreartikler
Skien — Tlf. 22 509

KÅRE LODE
Lastebiltransport — Kranutleie
Sandnes - Tlf. 61 768

BJERKS TREVAREFABRIKK
Spes.: Garderobeskap
Sandnes — Telefon 63 260

ALFRED NOMME
Hans Jacob Roksund
BLIKKENSLAGERVERKSTED
Tlf. 23 607 · Skien - Priv. 30 389
Bygningsarbeider - Venilasjonsanlegg

HOLMS TOTAKTSERVICE
Plastbåter — Outboards etc.
Ing. Bjørn Holm
1760 Berg st. - Tlf. Halden 83 443

A. O. NORSTED A/S
Entreprenørforretning
Halden — Telefon 83 503

ADELGATENS SERVICE-SENTER
Inneh.: Helge Holmen
Bensin - Olje - Vask - Smøring
Halden — Telefon 84 346

O. FURULUND LANDHANDLERI
Assortert forretning
Sørum — Telefon 119

HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Halden — Telefon 82 534

SØRUMSAND GJESTGIVERI
Sørumsand — Telefon 72 70 41
Dagens middag anbefales
2 retter kr. 9,75. Alt inkl. og a la carte
Øl og Mineralvann

Jo, myndighetene er nettopp vant til det. Den «veldedigheten» som først ropte ut om uretten mot de psykisk utviklingshemmede, var nettopp en håndfull foreldre. Det kan bebreides dem at de ikke ropte høyere, at de åpnet basarer for iallfall å komme i gang, at de allierte seg med de humanitære organisasjoner for å få større slagkraft. De burde kanskje blitt politikere i steden, det kan vi si i dag. Men egentlig står forfatterinnen der pionerene i åndssvakeomsorgen sto for 25—30 år siden. Det skal bare bli lettere for henne fordi de banet veien og la spiren til den forståelse for de åndssvakes soleklare rett som tross alt har vunnet fram i dag.

Det galeste som skjer for de psykisk utviklingshemmede er vel tross alt ikke at det samles penger til et svømmebasseng. Situasjonen i dag er ikke den at noen vil stenge dem inne i et bur, mens andre vil gi dem menneskerett. Så store er de uløste oppgavene at det kreves en samlet innsats fra foreldre, fagfolk og folkeopinion for å få myndighetene til å prioritere riktig. Kanskje — nei ganske sikkert, på bekostning av vår forfinede velferd. Jeg velger å tro at det er dette Elsa Machnik egentlig vil fram til mellom feilskjærene. Og hun gir oss et overbevisende vitnesbyrd om at hennes lille mongoloid er kampen verd.

Ruth Erlandsen.

Elsa Machnik:
Min lille mongoloid
75 s. Aschehoug.

«De trygdeløse» mellom 16 og 18 år

I den første årsmeldingen fra Rådet for omsorgen for funksjonshemmede blir det opplyst at Rådet bl. a. har henvendt seg til Sosialdepartementet og pekt på at de funksjonshemmede i alderen 16 til 18 år er særlig uheldig stillet med hensyn til trygdeytelser. Fra Samordningsrådet for åndssvakesaken har man tidligere påpekt dette forholdet overfor myndighetene.

Rådet for funksjonshemmede gjør Sosialdepartementet oppmerksom på at det gjelder funksjonshemmede både i og utenfor institusjonen. Barnetrygd kan bare ytes til barn som er under 16 år (til og med det kalenderår de fyller 16). Uførepensjon ytes bare til dem som er 18 år eller eldre. Forsørgerstønad for barn ytes fra og med det år barnet fyller 17 til og med det år det fyller 24. Det er kun de personlige skatteytere som får forsørgerstønad.

Grunnstønad, hjelpstønad og attføringspenger etter folketrygdlovens regler kan ytes også til funksjonshemmede mellom 16 og 18 år, men dette gjelder ikke alle funksjonshemmede.

Da det her åpenbart er dårlig trygdemessig dekning for funksjonshemmede mellom 16 og 18 år, henstillet Rådet i sin uttalelse til Sosialdepartementet om at lov om folketrygd endres, slik at uførepensjon kan ytes fra det tidspunkt barnetrygden opphører.

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall - Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita - Forsikring

Glassmester Simon Hogstad
KONGSBERG
ALT I GLASSINNSETNING
Tlf. nr. 12, forretningen, Storgt.
Tlf. nr. 963, verkstedet, Raumyhr

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf. Kongsberg 1142

ALF RUSHFELDT
BAKERI — KONDITORI
Tlf. 91 329 - KIRKENES - Tlf. 91 329

ASKE BOKTRYKKERI OG OFFSET A/S
Telefoner 32 521 - 32 803
Stavanger

ALT I VARME og SANITÆRANLEGG
Aut. Rørleggerfirma
OSVALD SIVERTSEN
Gamleveien 1 - Vaulen - STAVANGER

Fotograf
STRAND
Kongsberg

Fylkesbilene i Nord-Trøndelag
Hovedkontor i Steinkjer

JONAS WALDELAND
Byggefirma
Nytorget — Telefon 26 588
Stavanger

O. K. ELEKTRISKE
Aut. installatør i Stavanger og Hetland
Stavanger — Telefon 22 096

LEIF W. HANSEN & CO.
Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Tlf. 25 209

LAURITZ ANDERSEN
Gullsmedforretning
Innehavere:
Magda Andersen og Elsa Andersen Utne
Kirkegt. 10. Stavanger. Telefon 21 251

ERLING HALVORSEN
Entreprenørforretning
Adv. Bergs gt. 22 — Telefon 28 749
Stavanger

HANS BERG A/S
Garn- & Manufakturforretning
Steinkjer — Telefon 61 906

FINN MIDBØE
Aut. rørleggerforretning
Lagårdsvn. 65 — Stavanger
Telefon 21 548

FØRSTE SKOLETILBUD —

Viktig opptakt ved Ila skole i Trondheim

Sju barn i alderen 8—14 år fikk i fjor høst sitt første skoletilbud. De er psykisk funksjonshemmede — ikke institusjonsplassert — og har stått på venteliste til Røde Kors Daghjem for åndssvake i Trondheim, inntil de ble delt i to grupper og fikk begynne på forskole.

Dette tiltaket som skolestyrer Bjarne Grov på Klæbu pleiehjem har tatt initiativet til, blir gjenstand for bred omtale i en artikkel i Adresseavisen. Det er et ledd i den eksterne undervisning som skolestyrer Grov redegjør for i sin artikkel i dette nummer av Hjertebladet.

Det ble stilt til disposisjon to store klasseværelser i Ila skole i Trondheim, og skolemyndighetene har støttet opp om tiltaket. Avisen forteller at det skal opprettes to liknende grupper ved en annen av byens skoler, Lilleby. Vi gjengir videre fra artikkelen:

En bevilgning på 4000 kroner ble stilt til disposisjon for to førskolelærerinner, Ruth V a t n, og Grethe H a l s t e n s e n — den første i hel post, den andre i halv. Hele bevilgningen ble straks brukt til utstyr og materiell, og de to lærerinnene brukte hver ledige time til å finne frem gamle møbler, pønske ut idéer, male og gjøre rommene til det de mente ville skape størst trivsel for elever og lærere.

Etter et halvt års arbeide med de to gruppene, er alle de mennesker som på en eller annen måte er implisert i forsøket, overveldet over de resultater man har oppnådd. Ikke bare er barnas ferdigheter på de fleste områder i sterk utvikling — trivselsmessig har forskolen forgreninger til barnas hjem og familie, til vanlige elever som omgås dem i skolemiljøet og til alle dem som har ansvar for undervisningen.

Klasserommene er innredet som en barnehave, med et utall av fysiske aktivitetstilbud, men også med utstyr og muligheter for intellektuell trening og utfoldelse.

— Det er viktig å være klar over at konsentrasjonen hos disse barna ikke er målbar til noen tid. Man har ikke store muligheter til på forhånd å vite hvilke aktiviteter som vil interessere og kunne engasjere den enkelte elev i en lengre periode, sier Grethe Halstensen. — Det må være tilbud nok til at eleven har mulighet for å finne frem til det han i øyeblikket ønsker å arbeide med. Elevene kan gå bort fra en lekeform etter noen minutter, eller de kan være opptatt av samme ting i flere timer. Det er gjennom leken barna skal trene opp forskjellige deler av kroppen, sin farvesans, kombinasjonsevne og selvsagt også sine sosiale evner.

———

Tolv mils skolevei!

Behov for flere treningssentra

Visst står det svart på hvitt at «alle barn i Norge har rett til tilbud etter de evner og anlegg de har». Nesten bare ord hittil, skriver Trønder-Avisa som på denne bakgrunn karakteriserer tilbudet fra Treningssentret i Levanger som enestående. Sentret som har 32 barn, derav åtte som bor i internat, ble åpnet siste høst etter initiativ av sanitetskvinnene i Nord-Trøndelag. Avisen har besøkt sentret, der erfaringene etter et halvt års drift både er oppmuntrende og problemfylte:

På treningssentret deler man barna i førskolegrupper, modningsgrupper og skolegrupper. Man har hele tiden et klart pedagogisk siktemål — men her tar skolen sikte på å forme seg etter eleven, ikke omvendt. Og i friminuttene leker barna her med vanlige barn fra Levanger Husmorlags barnehage som ligger på samme tomt — noe som ikke minst de såkalte normale barn har godt av.

— Vi har mottatt brev som uttrykker dyp glede over at barna endelig er i vanlig skolerytme og at de blir gitt optimale muligheter for å lære noe, forteller de to førskolelærerne.

Bestyrer Trygve Lullau ser relativt fornøyd tilbake på det første halvåret.

— Vi vet at åndssvakeomsorgen er i støpeskjeen, vi har ennå ikke mye reelt å holde oss til. Vi som arbeider her har ingen spesialpedagogisk utdanning, og må føle oss frem — gjøre våre erfaringer selv. Dette gjør jo igjen at alle vi som arbeider her — 14 fast ansatte ved sentret, pluss 4 lærere — gjør vårt aller beste for å gjøre det best mulig for barna. Det at man ikke vet alt på forhånd kan jo av og til være en fordel.

— Vel, jeg savner større faglig hjelp, vi kunne trenge lærerkrefter med spesialpedagogisk bakgrunn, vi kunne trenge psykolog og vi så gjerne et bredt samarbeid med evneveikeskolene i Levangerdistriktet, sier bestyreren videre.

Han ønsker seg ellers flere små daginstitusjoner plassert rundt om i fylket, slik at små barn slapp 12 mils busskjøring hver dag for å komme til skole. Det snakkes jo om hvor skadelig det er med transport av skoleelever — disse barna våre har opptil tre timers busskjøring hver dag, og det sliter på dem.

Behovet for flere treningssentra for psykisk utviklingshemmede blir også understreket av andre fag-

Prisdemping forsinker skolebygg ved Emma Hjorth

Det nye undervisnings- og aktivitetsbygget ved Emma Hjorths Hjem i Sandvika står i fare for å bli betydelig forsinket på grunn av Regjeringens prisdempende tiltak i statens bygg- og anleggsvirksomhet. Byggeprogrammet ville gjort det mulig å ta skolen i bruk ved skoleårets begynnelse høsten 1972. Av de bevilgende 1,3 millioner kroner er 800 000 kroner blitt overført som følge av regjeringsbeslutningen, og den reelle forsinkelse for bruk av skolen kan dermed komme opp i minst et år.

Emma Hjorths Venner har henvendt seg til Helsedirektoratet ved helsedirektør Karl Evang og krevet at byggearbeidene for undervisnings- og aktivitetsbygget blir satt i gang som forutsatt tredje kvartal i år. I henvendelsen som er undertegnet av formannen Knut Grønback, heter det at foreningen med dyp beklagelse og skuffelse har registrert at Sosialdepartementet har kunnet akseptere utsettelsen.

— Det kan vel neppe være noen tvil om at det gis meget få tilfredsstillende opplærings- og aktiviseringstilbud ved hjemmet. Av ca. 350 pasienter er det bare et fåtall som får skoleundervisning.

— De lokaler som barneskolen i dag disponerer er i en slik beskaffenhet at de forlengst burde vært kondemnert. Det har vært under den forutsetning at den nye skolen skulle bli ferdig så fort som mulig, uten unødige forsinkelser, at vi har akseptert undervisning i gamle helsefarlige kondemnable brakker og lignende. Som foreldre kan vi ikke akseptere neglisjering av våre barns soleklare krav til opplæring og aktivisering, heter det i brevet som også er sendt i kopier til Stortingets sosialkomité og finanskomité.

---

folk. Under et foredrag på et Redd Barna-møte i Namsos sa barnelege Jens Steen i følge Namdal Arbeiderblad at Namdalen utvilsomt burde få et eget senter. Det kan drives som eksternat for barn fra størstedelen av Namdalen, men med internat for elever fra ytre og indre Namdal. Dr. Steen mente man burde komme i gang og skaffe den nødvendige startkapital til et treningssenter i Namsos, så overtar staten de resterende kostnader.

— Åndssvakeomsorgen har et altfor dårlig tilbud, sa barnelege Steen, som også hevdet at Nord-Trøndelag burde bli eget område innen omsorgen. Det er altfor langt å reise helt til Klæbu, og barna mister lett den verdifulle kontakten med sitt eget hjem.

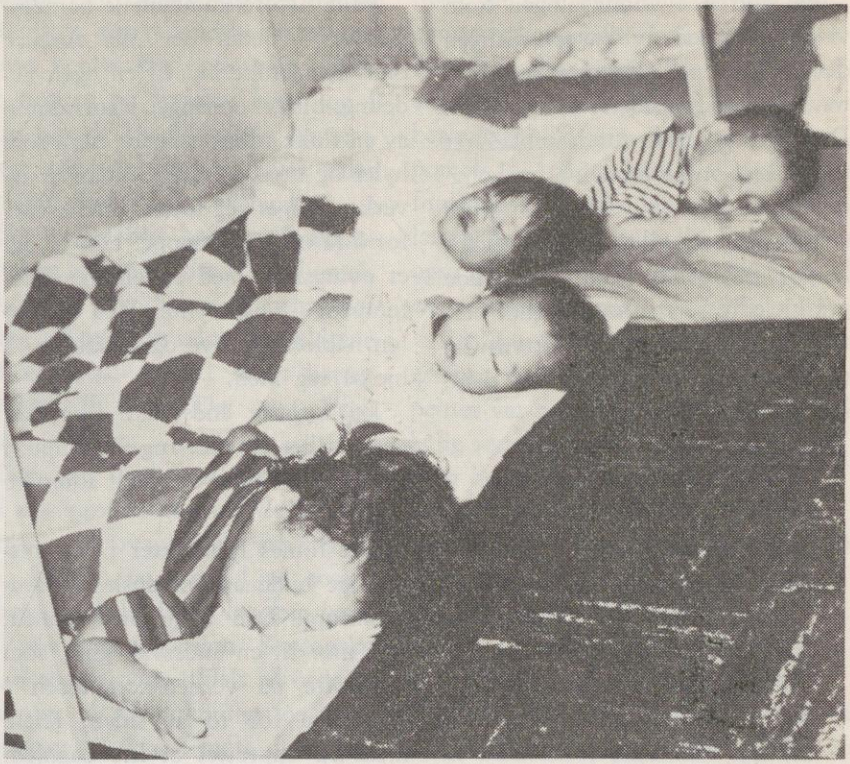
Lyspunkt og skygger

Et møte med åndssvakeomsorgen i Korea er verre enn å bli satt 50 år tilbake i tiden i norsk sosialomsorg. De fleste større barnehjem for foreldreløse har en paviljong eller et enkelt rom for psykisk utviklingshemmede. Det er gjerne mer overbefolket enn de andre avdelingene, og noen trening eller opplæring er det sjelden tale om. Barna sitter rundt veggene eller på terassen utenfor huset, uvirksomme, apatiske i triste klær som ligner fangedrakter.

Under et opphold i Sør-Korea i høst besøkte jeg et av landets største barnehjem i utkanten av Seoul, Children's Protection Center. 1700 foreldreløse eller forlatte barn fra 5 til 18 år hadde sitt hjem i den store «barnelandsbyen» på en vakker, skogkledt fjellskråning. Hjem-

Glade barn er et sørgelig sjeldent syn i den gryende koreanske åndssvakeomsorg. I det naturskjønne Ilsan fant vi virkelig noen slike. Her er det sangleker på verandaen med en amerikansk sykepleier fra metodistkirkens misjon som forsanger.

Hvilestund på en avdeling for psykisk utviklingshemmede småbarn i barnebyen i Ilsan. Gulvet som seng er en eldgammel koreansk skikk.

i koreansk åndssvake-omsorg

mets bestyrer viste oss rundt, og overalt var det barn i sving med hagearbeid, rydding av lekeplass eller skolearbeid. Hjemmet hadde sin egen barneskole, men storparten av barna gikk på skoler ute i byen.

En grå hær

På slutten av omvisningen kom vi til utkanten av barnelandsbyen der en skitten, halvt uttørket bekk rant nedover fjellsiden i en dyp kløft. Det var skyggefullt rundt bekkefaret som luktet vondt av avløp fra boligfeltene lenger oppe. På noen store steinheller satt eller hang en flokk barn i forskjellig alder. De hadde grå kjeledresser på seg og gikk nesten i ett med landskapet. Etterhvert oppdaget vi fler og fler av dem, kanskje over hundre i alt.

— Hvem er de?

— Those are feebleminded — det er de åndssvake.

— Har dere mange av dem?

— Tre paviljonger fulle.

Vi spurte om å få titte inn i en av dem — og ønsket nesten etterpå at vi ikke hadde gjort det. 20—30 barn delte et stort tomt rom med en veranda utenfor. De dårligste lå på gulvet, noen krabbet frem og tilbake med tunge bevegelser. De hadde tydelig svære fysiske skader ved siden av sin psykiske utviklingshemning.

— Får de noen trening, opplæring?

Bestyreren smilte litt brydd.

— Vi greier bare å ta oss av de friske.

Ingen ønsker dem

På det store kommunale barnesykehuset i Seoul der alle forlatte barn blir brakt inn til en egen avdeling, blir vi omringet i korridoren av en flokk tilbakestående barn som hyler og skriker, river i knapper og vesker, legger seg foran føttene våre for å få oss til å stoppe. Her er det et øvingsrom med en eneste fysioterapeut — han syntes å ha en nesten håpløs oppgave og hadde lite å hjelpe seg med.

De forlatte åndssvake barna er verst stillet av alle. Ingen familie, i Korea eller andre land, vil adoptere dem.

Det finnes lyspunkter i det mistrøstige bilde av koreansk åndssvakeomsorg. Den unge prestekonen, selv mor til en åndssvak gutt, som vi møtte på verdenskongressen i Jerusalem for to år siden, reiste hjem og opprettet et lite daghjem med opplæringsmuligheter og faglig rådgivning. Fru Namhong Lee Choi har fått støtte av andre foreldre som begynner å snakke om sine barns rettigheter, selv om stemmen ennå er svak og nølende.

Barnebyen i Ilsan

Et forbilde av utenlandsk opprinnelse har koreanerne i den lille byen Ilsan, en times kjøring nordover fra Seoul. Her driver en adopsjons-

formidling med amerikansk misjonsbakgrunn en barnelandsby for over 600 barn etter landsbyprinsippet. Barna hentes fra oppsamlingshjem for utsatte og forlatte barn, og i Ilsan blir de legeundersøkt og registrert for adopsjon til USA eller Europa, noen få også til Norge.

Som regel blir barna videreplassert hos fosterforeldre i Seoul-området, mens myndighetene behandler saken i Korea og adoptivforeldrene blir godkjent av sitt lands barnevernsmyndigheter. Det tar gjerne to-tre måneder.

Det kan med god grunn reises tvil om problemet med de utsatte barna — et resultat av arbeidsløshet, sykdom og mangel på sosialomsorg — i det lange løp kan løses ved slik masseadopsjon. Koreanske sosialarbeidere ser tildels på ordningen som en unnskyldning for myndighetene til ikke å møte den ulykkelige situasjon med effektive mottiltak.

Resultater i det små

På plussiden for det amerikanske adopsjonsprogrammet står imidlertid den kjennsgjerning at barnebyen i Ilsan *også* tar i mot de psykisk utviklingshemmede barna som er forlatt av sine nærmeste, og som ikke blir bortadoptert. Forskjellen fra det jeg hadde sett inne i millionbyen var som natt og dag. Det var egne paviljonger for de åndssvake og egne rom eller etasjer for barn med andre handicap i tillegg, bl. a. tuberkuløse. De som var tanter — pomos — på avdelingene for de funksjonshemmede, fikk litt opplæring før de ble plassert og tjente også litt mer enn de andre. De viste en enestående omsorg.

En lege, en sykepleier og en amerikansk og to koreanske fysioterapeuter var naturligvis helt utilstrekkelig som fagteam for 600 friske og syke barn. Men de så resultater av sitt arbeid i det små og hadde friskt pågangsmot. Poliorammede barn fikk støtteskinner og lærte å gå, cp-barna hadde daglig treningstimer.

Selv avdelingene for vanskeligste pleiepasientene var rene og lyse, det *luktet* faktisk rent.

At barnetallet på hvert rom var hinsides det norske sosialdepartementets forskrifter, har det ingen hensikt å feste seg ved. Koreansk sosialomsorg i sin ringe begynnelse har lært seg å sette næring etter tæring, og både voksne og barn, syke og friske, er vant til å leve tett sammen. De trives ganske enkelt med det.

ulla.

Utenkelig for 10 år siden

Foreldrekrav en grunnforutsetning, sier områdeoverlege Mogens Rasmussen

I 20 årsberetningen for Sør-Trøndelag Støttelag for åndssvake skriver områdeoverlege Mogens Rasmussen ved Klæbu off. pleiehjem en artikkel der han prøver å se ikke 20, men 10 år tilbake og sammenlikner situasjonen den gang med stillingen i dag.

Ved siden av støttelagsfolk og fagfolk har det i løpet av disse årene plutselig kommet en tredje sterk faktor inn i bildet — nemlig foreldreorganisasjonene. Den husholdningspåvirkning foreldreorganisasjonene har betydd i vårt samfunn, har vært og er og vil i fremtiden bli av meget stor betydning, skriver den danskfødte områdeoverlegen i Trøndelag bl. a.:

At foreldrene har sluttet seg sammen, at de forlanger rettigheter for deres barn, er etter min mening en av grunnforutsetningene for at samfunnets holdning og samfunnets prioritering av disse oppgaver blir bedre.

Det faller seg slik at det i år er 10 år siden jeg kom til Klæbu. Hvis jeg skulle forsøke på å dra en sammenligning om hvordan det var for 10 år siden og i dag, så vil jeg oppdage mange merkelige ting. Jeg vil nemlig oppdage at rent materielt, boligmessig og behandlingsmessig, er det stadig vekk over halvparten av pasientene som ikke har fått det vesentlig bedre. Det er i disse 10-årene kommet et betraktelig mye bedre boligtilbud og fritidstilbud. Det er blitt betydelig flere fagpersonale til å ta seg av de spesielle oppgaver, både når det gjelder pleiepersonalet og de som til vanlig kalles team-medarbeidere.

Psykologer, sosionomer, lærere småbarnspedagoger, arbeidsledere osv. Videre er det startet en hjelpepleieskole som skal utvides til å bli en vernepleierskole med tiden. Det er særlig en ting som jeg vil legge stor vekt på, det er innstillingen og holdningen hos hele personalet overfor de oppgaver de står for. Det har i disse 10 år vokst fram en virkelig voksende forståelse for de oppgaver de står ovenfor.

Dette har medført en langt større aktivisering hos de enkelte, og også i tilslutning til det en langt større kravmentalitet over å få de

ressurser til rådighet som er nødvendig for at de kan muliggjøre deres arbeid. Det er ofte vanskelig å sitte i en ledelse for en slik institusjon hvor dette er tilfelle, fordi man hele tiden blir presset fra to sider.

I denne sammenheng må det være riktig å si at også de overordnede institusjoner, styre, fylke og departement etter hånden har fått en bedre forståelse for hva oppgavene går ut på, men stadig vekk må man med rette kunne klage over at kommunikasjonene til de bevilgende myndigheter ikke er god nok.

Enda et punkt bør nevnes som er skjedd i de 10 år. To lover er blitt vedtatt av Stortinget, sykehusloven og grunnskoleloven. Disse to lover stadfester på en betydelig mere klar måte de rettigheter som klientene har for å få service, og de plikter samfunnet har for å gi denne. Men det er ikke nok å ha rettigheter hvis ikke man får penger, og kampen om pengene er ikke blitt mindre i de 10 år, den snarere aksentuerer seg.

For å få penger må man prioriteres, og for å bli prioritert må man ha bedre prestisje dvs. man må være mere kjent, den sak man kjemper for må forekomme samfunnet verd å satse på, og for å få det til må vi igjen ha penger og prioritering: Bedre utdannelsestilbud. Bedre lønnsforhold. Alt dette kan i grunnen sammenholdes under et siste **p:** politikk.

Til slutt en liten episode jeg opplevde forleden dag, en episode som for 10 år siden ville ha vært helt utenkelig.

En skoleinspektør fra en landkommune ringte meg opp og spurte: «Vi har en liten mongoloid jente som nå er blitt 7 år, skal vi gi henne undervisning på skolen, eller i hennes eget hjem?» Svar: «Vi skal sende vår reiselærer ut for å gi Dem råd.»

For 10 år siden var faktisk skolegang for åndssvake ikke noe særlig pent å snakke om, særlig ikke på hjemstedet. Reiselærer eksisterte i alle fall ikke. Denne lille episode illustrerer veldig godt de tendenser som etter hånden har begynt å gjøre seg gjeldende innenfor åndssvakeomsorgen, eller skal vi heller kalle det helsevern for psykisk utviklingshemmede, som det nå skal hete. Det viser i hvor langt større grad man nå legger vekt på å finne løsninger på det lokale plan, således at barnet lengst mulig kunne bli i sitt eget hjem.

Vi har også i de siste ganske få år sette en voldsom oppblussing av lokale integrerte skoleopplegg som vi her på Klæbu har vært så heldig å få satt i gang. Vernede verksteder, treningssentrer, vernede pensjonater er nå en realitet, noe som man slett ikke hadde tenkt på for 10 år siden.

Men hva vil nå skje i de neste 10 år? — nei — det tør jeg ikke innlate meg på — tenk på Storm Pedersen, slutter overlege Rasmussen, som innleder artikkelen med det kjente sitat fra sin landsmann:

«Det er vanskelig å spå, især om fremtiden.»

Landet rundt

Finnmark, Troms og Nordland

Hjemmet for psykisk utviklingshemmede i Sandnessjøen er åpnet, og arkitekt Vaardal-Lunde sa ved innvielsen at «som bygning er ikke Alstenhaugen så veldig interessant, men som idé er den noe av det mest interessante jeg har arbeidet med».

Alstenhaugen er bygget som familiehjem og som daghjem. Familiehjemmet har 7 barn i forskjellige aldre, og de disponerer hele andre etasje. I underetasjen skal daghjemmet holde til, men dette er ikke i drift ennå fordi det er noe uklart med lærerkrefter og midler til driften.

I Narvik vil det fra høsten 1972 bli startet en arbeidsterapiassistentklasse med 12 elever. Det er håp om at disse kan dekke behovet for arbeidsterapeuter ved sosiale institusjoner i landsdelen, spesielt åndssvakehjemmene Vensmoen og Trastad, samt kommunale hjem.

Nord- og Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal

På årsmøtet for Sør-Trøndelag Støttelag for åndssvake orienterte sykehussjef Bøvre om de nye oppgaver fylket står overfor i utbyggingen av helsevernet for funksjonshemmede.

Støttelaget kan i år se tilbake på 20 års virksomhet, og et av de siste store løft som er tatt er opprettelsen av «Solgløtt» i Selbu. Hjemmet har 11 psykisk funksjonshemmede menn. De første flyttet inn for ett år siden.

Nevnes bør også Støttelagets bygging og overdragelse til staten av skole- og barnehagepaviljong på Klæbu pleiehjems grunn i 1965, et prosjekt som kostet over ½ mill. kr. En paviljong for 27 gutter på Klæbu, er likeledes en av de store tiltak Støttelaget har gjennomført. Totalt har Sør-Trøndelag Støttelag bidratt med 1,5 mill. kroner til åndssvakesaken i sitt distrikt i løpet av disse 20 år.

Foreldreforeningen for psykisk utviklingshemmede for Molde og omegn har hatt sitt første årsmøte. Foreningen som startet i oktober i fjor med 16 medlemmer, har hatt økende tilslutning fra byen og distriktene omkring og medlemstallet er kommet opp i 63.

Sogn og Fjordane, Bergen og Hordaland

Sogn og Fjordane krets av Norske Kvinners Sanitetsforening bygget for ti år siden arbeids- og pleiehjemmet Solbakken i Florø med plass for 34 barn. I dag har det 44 plasser. Solbakken kan feire sitt tiårs jubileum til høsten og har planer om en mindre utvidelse.

Bergen Røde Kors vil ta i bruk eiendommen Idrettsveien 8 til pensjonatskole og ettervern for psy-

kisk utviklingshemmede unge piker. Eiendommen er en testamentarisk gave til Bergen Røde Kors.

Rogaland, Vest- og Aust-Agder

Fra høsten av går Bakkebø i gang med en hjelpepleierskole med kurs på 8 måneder. Bestyrer Olav Tendeland forteller at det fra starten blir en klasse med 20 elever og i første omgang bare personell fra Bakkebø. Senere er det meningen å ta inn andre. Departementet har godkjent kursene. De nye hjelpepleierne har ikke plikt til å fortsette på Bakkebø.

Nytt gymnastikklokale og overbygget svømmebasseng er fullført, og Bakkebø har søkt skolestyret om en tilleggsbevilgning på 9000 kroner til kropps-øvingssapparater.

Aust-Agder Støttelag for åndssvake arbeider med å skaffe tomt til internat på Ellengård skole og daghjem i Arendal. Institusjonen har mottatt 8000 kroner i gave fra dameklubben «Venus» i Grimstad.

Seks unge piker har sent 365 kroner til Lillebo i Haugesund. De er fra Karmøy og har hatt utlodning.

Telemark

På Dagsrudheimen var det stas da 5. klasse ved Tveito skole på Rjukan kom på besøk med sitt dukketeater etter jul. Elevene hadde laget dukker og kulisser selv og Tinn kommune hadde stilt gratis buss til disposisjon. Etter den meget vellykkede forestilling kunne lærer Anne Lise Byholt komme med den store overraskelsen: hele utstyret ble overrakt Dagsrudheimen i gave.

Buskerud og Vestfold

Solbø Åndssvakehjem ved Holmestrand kommer nå for alvor i støpeskjeen. Alle bygninger skal skiftes ut innen 1974. Arbeidet må utføres i etapper etter hvert som en kan flytte pasienter fra sted til sted, og nye bygninger kan tas i bruk.

Ordfører Hans Wåle i Stokke er oppnevnt som fylkeskommunens representant i byggekomitéen for det nye Solbø. Samtidig har fylkesutvalget foreslått en representant for foreldrene i byggekomitéen.

Støttelaget for Åndssvake i Sandefjord og Sandar har enstemmig besluttet å gi 100 000 kroner til Fossnes Sentralhjem til utbygging av nytt veksthus, en tilvekst av største betydning for hjemmet.

Sandefjord Husmorlag har ydet Virik Åndssvakehjem 5000 kroner til innkjøp av uteleker.

Lena Richter som har vært initiativtaker til og leder for treningsskolen for psykisk utviklingshemmede barn i Kongsberg, ble overrakt Kongsberg Sparebanks Innsatspremie for 1970. Prisen er en påskjønnelse for samfunnsgagnlig innsats.

Akershus

Boliger for ansatte ved Emma Hjorths Hjem er klare for innflytting fram til september, da hele feltet vil stå ferdig. Det reises 50 rekkehus-leiligheter og 137 blokkleiligheter. I blokkene er det fra 2-værelses på 38 kvm til 6-værelses leiligheter på 94 kvm. Rekkehusleligheten er 94 og 102 kvm, noen med og noen uten kjeller.

Nedre Romerike foreldreforening for utviklingshemmede og Nedre Romerike Støttelag for psykisk utviklingshemmede har gått sammen og dannet foreningen Nedre Romerikes forening for psyk. utviklingshemmede. Den vil bli innmeldt i Norsk Forbund for Psykisk utviklingshemmede.

Barber Karsten Seterdal på Sørumsand ofret sitt veldige helskjegg for 400 kroner under et arrangement i Sørum, hvor inntekten gikk til åndssvakeomsorgen. Det var 200 gjester tilstede og Kjell Thue fra 9-timen ledet auksjonen og lot Seterdals skjegg gå til høyst-bydende, og for åpen scene ble han klippet. Arr. innbragte ca. 12 000 kroner.

Oslo

Byggingen av Munkelia Daghjem og skole på Lambertseter blir satt i gang i midten av oktober. Det blir et bygg for 100 barn og unge. Anlegget er kostnadsberegnet til 8,8 millioner kroner, foruten tomteomkostninger, byggelånsrenter, inventar og utstyr. Rikstrygdeverket har gitt tilsagn om lån på 4 mill. kroner.

De første stipendier av det nyopprettede «Erik Grimsgaard fond» er delt ut på Grimebakken til avdelingsleder Liv Kjos, arbeidsleder Todne Briseid og husmor Ingrid Jensen. Direktør Bredo Grimsgaard har forhøyet fondet med 50 000 til 150 000 kroner.

Hedmark og Oppland

Hensiktsmessige skolelokaler, en idrettsplass og svømmebasseng sto øverst på ønskelisten, da overlege Ingolf Gimse på Åkershagan fylte 60 år, og overlegen har mange å ønske for. Som områdeoverlege for åndssvakeomsorgen i Hedmark og Oppland har han ansvaret for 748 mennesker i institusjoner og privat pleie.

Helsevernet for psykisk utviklingshemmede har gjennomgått en enorm utvikling i de snart ti år Ingolf Gimse har hatt stillingen. Da han tiltrådte høsten 1961 var Åkershagan ikke en realitet, i dag er sentralhjemmet utbygget for 265 pasienter og i løpet av året blir en ny avdeling ferdig. Men med Åkershagan som sentrum og 14—15 bihjem i Hedmark og Oppland står fremdeles 80—90 behandlingstrengende på venteliste.

Østfold

Heldigvis forstår mange mennesker at det må skaffes midler til å fullføre velferdstiltakene i forbindelse med Østerbo, uttaler formannen Eleanor Hofgaard. Velferdsbygget med svømmehall ble tatt i bruk i fjor og har vært til stor glede og nytte. Pengegaver kommer fremdeles til innsamlingskomitéen som er en del av fylkeskomitéen for åndssvakesaken i Østfold, og det er utrolig meget den ønsker seg: Utsmykning og utstyr til velferdsbygget, shoppingsenter, idrettsplass, feriehjem ved sjøen for dem som aldri kommer utenfor Østerbo.

På det lokale plan må støttelagene i byene hjelpe til med daghjem, vernede verksteder og vernede pensjonater i Østfold.

G. I.

H. DRAGSNES A/S
Skipshandel
Fjordgt. 30 - Trondheim - Tlf. 29 263

KVITESEID SPAREBANK
Kontortid 9-4 - Lørdag 9-13
Filial: Vrådal hver onsdag 11-14
Kviteseid

KR. AMVIK
Landhandleri
Hvalstad
Telefon Asker 78 13 91

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

HOLLA SPAREBANK
*
Ulefoss

ARNE HOLM
Elektrisk Installasjonsforretning
Fjordgt. 47/49 - Trondheim - Tlf. 28 950

KRISTIANSUND LETTMETALL A/S
Karosserifabrikk
Busser - Godsvogner - Kjølevogner
Renovasjonsvogner
Kristiansund N. — Telefon 77 411

FYSIOTERM
Fysikalsk Institutt
Kristiansund N. Telefon 74 450

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

MÆLANDS FRUKTFORRETNING
Frukt — Sjokolade
To bakk — Grønnsaker
Kaibakken — Telefon 71 312
Kristiansund N.

KAREN STANGELAND
Kolonialforretning
Sola Telefon 50 192

A/S LYSKOPI
Nordregt. 23
Trondheim — Telefon 22 640

HJELDES MEK. VERKSTED A/S
Skips- og Industrireparasjoner
Trondheim - Telefon 21 924

Steinkjerhus markedsføres av
A/S NORSK PRE-BO
Sandgt. - Trondheim - Tlf. 27 161

BRØDR. DALBAK A/S
Kobber- og Blikkenslager
Kilen – Tønsberg - Telefon 12 336

NORHEIM KAROSSERIVERKSTED
Inneh.: H. Norheim
Haugesund — Telefon 22 939

HORNELAND & SØNN A/S
Kjøkken- & Husholdningsutstyr
Haugesund — Telefon 24 939

ISAK ASKELAND
Byggmester
Karmøysundgt. 283 B
Haugesund — Telefon 23 265

DAGMAR ERIKSENS EFTF.
Damekonfeksjon
Haugesund — Telefon 23 740

EIRAM DAMEFRISØR
Inneh.: Magne Vestaberg
Storgt. 5 - Kongsvinger - Telefon 14 857

E. KRISTOFFERSEN
JÄNN KRISTOFFERSEN
GULLSMEDER
Kongsvinger
Godt utvalg i presangartikler

NYE PRODUKTER & CO.
B. Bjørnsen
Hermetikkfabrikk
Stavanger Telefon 29 367

SPORTY A/S
Alt i sport — Våpenhandler
Brage-Fram-Gården
Tønsberg — Telefon 14 220

TØNSBERG SEKKELAGER
Inneh.: Gunnar Horn
Jern og metaller kjøpes og selges
Kilen, Tønsberg, Tlf. 14899, priv. 24024

GULSKOGEN GARTNERI
Snitt Blomster
Gulskogen Telefon 83 35 80

Blomster til alle anledninger
SYRIN BLOMSTERHANDEL
O. Storhaug
Tønsberg Telefon 11 820

BLI- KO A/S
Blikk- og Kobberslagerverksted
Leiv Leas vei 10 - Telefon 22 870
Verksted: Forus — Telefon 63 707
Stavanger

JOHS. LEIKNES
Herre- og Gutteklær
Haugesund Telefon 23 200

KOLSTADS FARGEHANDEL A/S
Haugesund
Telefoner 22 027 - 24 460

HAUSKE KONFEKSJON A/S
Torvalstad
Haugesund Telefon 39 949

L. KRINGEN & CO.
Elektriske motorer og Verneutstyr
Lillehammer - Telefon 51 975

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres Besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SKEDSMO AVFALLSENTRAL
Fjellhammerv. 19, Strømmen Tlf. 712777
Kjøper jern, metaller, filler og flasker til dagens priser. Opphugging og demontering av større maskiner og lignende.
Henter Listeført skarpjenrslev.d. *Henter*

BRØDRENE MELLBY
Hjellum
Alt i elektrisk — Radio — TV
Elektrisk forretning
Hamar — Telefon 24 824

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

KLÆKKEN TURISTHOTEL
Hønefoss
Telefon Hønefoss 32 201
For møter — kurs — konferanser

TRANSPORTSERVICE A/S
Langtransport - Distribusjon
Formidling - Samlasting
Oddervn. 5, Arendal - Tlf. 23957, 24877

AAGE BREKKE
UR — OPTIKK
Tollbugt. - Arendal - Tlf. 22 595

KRISTEN HØGELI
Kjøtt- og Pølseforretning
Arendal — Telefon 21 278

CHR. SØRENSEN
Slakterforretning
Kopervik — Telefon 159

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VÆRKS KROA
Fina Servicestasjon og Kaffeteria
Inneh.: Kåre Skaia
Froland Verk pr. Arendal — Tlf. 38 246

OS AUTO A/S
P. O. Box 89 - OS pr. Bergen - Norway
Rep. av:
Bil - Båt - Karosseri - Brennlakkering
Hjulstilling - Motortest - Bilelektrisk
Bensin og Servicestasjon - Servicebil
Telefon 77 668

ANDERS LØCHEN FOGTH
Spesialforretning i briller og kikkerter
Søndre torv, Hønefoss
Telefon 21 437 — Hønefoss

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 39 401

LEIF GJERTSEN
Rør- og Sanitærartikler
Kopervik — Telefon 247

BJARNE ASMYHR
Alt i dagligvarer
Nansetgt. 98 — Larvik
Telefon 81 588

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

WIKSTENS BÅTBYGGERI
Larvik — Telefon 83 686

OSCAR VISTE & CO.
Blikkenslagerforretning
Voss — Tlf. 11 054

OLA LIE
ALT I BILRADIATORER
REPARASJONER OG NYBYGG
Fjøsangerveien 110 a — Bergen
Telefon 98 898

LILLASALONGEN
Inneh.: Tore Holm Hansen
Søndre Torg 1 - Hønefoss - Tlf. 21 051

KJELLS BYGG A/S
Spesialforretning i
Tepper og Gulvbelegg
Egen leggingsavdeling
Larvik —Telefon 83 653

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

BERTHA JOHANSEN
Blomsterforretning
Namsos — Telefon 72 267

DAL TREVAREFABRIKK
Eidsvoll — Telefon 76 10 12
ALT I TRELAST

Benytt
HÅGENSEN FOTO
Namsos — Telefon 72 436

ALT I BYGNINGSARTIKLER
DAL BYGG A/S
Dal — Telefon 76 16 15

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

ELEKTRISKE ANLEGG
ELEKTROMONTØREN
Tlf. 4625 — Eidsvoll

ANNE MARGRETHE SELLÆG
Namsos — Telefoner: 72 634 - 73 042
Dagligvareforretning
Servicestasjon - Turistinformasjon

SKAL DE BYGGE
lønner det seg å kontakte oss
Vi UTFØRER ALT I
bygg- og anleggsarbeide
BRÅTHEN & BAKKEN
Hurdal — Tlf. 76 74 01 - 76 74 05

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

E. JONASSEN & CO.
Kristiansand S.
Delikatesseforretning — Daglig nylaget fiskemat
Telefon 22 433

OLE PETTER KULIEN A/S
Byggmester
Kristiansand S. - Tlf. 10 215

EGERSUND FRYSERI A/S
Egersund — Sentralbord 91 511

Benytt
Halden Komm. Installasjonsforretning
Alt i elektrisk
Wiels Plass Telefon 82 950

KIRKELANDETS HUSHOLDNINGSFORRETNING
Etablert 1888
Alltid noe nytt i «Foreningen»
Kristiansund N. – Telefon 71 226

MICHAEL SCHAU OG SØNN
Telefon 23 160 — Hamar
BLIKK- OG KOBBERSLAGERVERKSTED
Ventilasjon — Varmluft — Vifter — Migthy plate
Aluminium takrenner og nedløp

BRØDR. HOLSTAD A/S
Murmester — Entreprenørforretning
Råde — Telefoner 74 029 — 74 099

HAFSLUND VULK A/S
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - -Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - -Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

A. OPSAHLS EFTF.
Gunnar Erichsen
Kjøttforretning
Telefon 86 20 94 - SKI

Når De reiser gjennom Sarpsborg er
MATSTOVA OG PER GYNTHAGEN
på Torget spisestedet

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé
Trygve Arentsen & Co.
Bakeri og Konditori

HUNDSTAD LANDHANDLERI
Assortert Landhandleri
Anders Western - Tlf. 80 Røyse
Kull - Koks - Kunstgjødsel - Kraftfor
og malervarer - Forøvrig alt i kolonial
Fryserbokser tilleie

Alt i Foto & Filmutstyr
FOTOMAGASINET
St. Mariegt. - Sarpsborg - Tlf. 52 525

ADOLF HORNELAND A/S
Jernvarer
Haugesund — Tlf. 21 160

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovvn. 6 - Ørebekk - Tlf. 27 633

EINAR HANSEN
Byggmester
Tolgegt. 5 - Haugesund - Tlf. 24 402

RAJOTEX
Sadelmakerverksted — Bilutstyr
Varetrekk — Omstopping
Ørebekk — Telefon 27 334

TOMREN A/S
Storgt. 28 — Fredrikstad
Topp norsk konfeksjon i
Dame- og Herreklær

A/S GRESVIK BILRUTER
Ørebekk
Tlf. Fredrikstad 27 292 - 27 311

GRUNN & BETONG A/S
Entreprenør
Tlf. 12 320 - 17 984 - Fredrikstad

Gjør Deres innkjøp i
LUNDE HANDEL
Inneh.: Tormod Beck
Alt i Dagligvarer
Kråkerøy — Telefon 37 111

BJØRN GREGERSEN
Rørleggerforretning
Geddes gt. 13 - Horten - Telefon 42 137

ELEKTROMEKANISK INDUSTRI
Torggt. 18 - Horten - Telefon 43 736
Spesialitet:
Likerettere for små traktorer og
Gaffeltrucks

Besøk
CHRISTIAN KRO
Stedet hvor maten er billig og god
— De finner oss i
Strandgaten 2 - Horten - Telefon 43 106

A. GUDMUNDSENS EFTF.
Alt i Kjøtt- & Pølsevarer
Horten — Telefon 41 140

R. G. LIOR — METALLSTØPERI
Strandveien — Rælingen
Telefon Lillestrøm 71 17 77

SOLHØY FRUKT- & TOBAKKSFORRETNING
Alt i Røkesaker - Frukt og Lesestoff
Tveiten — Horten — Telefon 43 201

JOHS. SANDVIK A/S
«Skarpsko» traktorkjettinger
Sandvik Vinsjer — Mek. Verksted
Stokke — Tlf. 320

JOHN JOHNSEN
Trykkeri
Levanger — Telefon 81 723

NILS NILSEN
Tapetserforretning
Fredrikstad - Tlf. 12 794

IVAR LETNES
Spesialforretning i Kjøttvarer
Levanger — Telefon 81 355

«CRI» DAMEFRISØR
Inneh.: Paul Scott
Kongsvinger - Tlf. 14 060

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

RIVOLETT PARFYMERI
Handelsbygningen
Alt i
Parfyme — Reiseartikler og vesker
Gjøvik Telefon 71 146

O. SIVERTSEN
Levanger — Telefon 81 265
Barne- og Damekonfeksjon
Trikotasje

GJØVIK OG OPPLAND
FISKEFORRETNING
Alt i Fisk — Gå til fagmannen
Gjøvik — Telefon 71 284

BJARNE VABØ
Blikkenslagermester
Lillehammer — Telefon 52 422

TRICO
Elsa Schrøder Toft
TRIKOTASJEFORRETNING
Telefon 183 - Privat 121
BRØNNØYSUND

Murmester
OLE MYKSVOLL
Ø. Stadionv. 39 — Laksevåg
Telefon 60 335

For god — nvbrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

JOTRON ELEKTRONIKK A/S
Levanger — Telefon 85 244
VHF Nødutstyr

Ta Deres venner med til
CAFE PALMEN
Svømmehallen
når De skal vise Dem «Det Nye Bergen»

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon 73 354

JOHAN GJENDEM
Tidl. Brødr. Gjendem
Ovner - Kaminer
Elektriske husholdningsapp.
Molde Telefon 52 857 - 53 409

THOR AUTOSERVICE
Spesialverksted for understellsbehandling
Gråtenmoen - Skien - Tlf 20 940

LIMA TRANSPORT
Telex 2287 — Tlf. 28 098 - 27 158
Stavanger

VÅLER TREVAREFABRIKK
VÅLER I SOLØR
Telefoner: Elverum 3335 - 3336
VIPPEPORTER FOR GARASJER

FAG-FOTO
Leif Sørlie
Larvik — Telefon 81 317

Johan Sanengen A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

A-S OMAR NYQUIST's EFTF.
Skrapjern og metaller en gros
FREDRIKSTAD
Telefon 13 627, 15 612

Lundheim Bensin & Service
Inneh.: Ragnar Håkonsen & Co.
Bensin – Olje - Smøring
Kiosk
Sarpsborgvn. 107 - Fredrikstad
Tlf. 14 439

HERMANN NILSEN
Blikkenslager
Nansetgt. 17 - Larvik - Tlf. 81 918

Storgatens
Glas- & Stentøymagasin
Inneh.: Karl Larsen
Storgt. 19 — Tlf. 11 112 — Tønsberg

LUNDS LABRADOREKSPORT
Larvik
Telefoner 84 965 - 81 516

SKJEBERG AUTO-SERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

BRØDR. RISANS
SVEISE- OG REP.VERKSTED
Eksos-anlegg repareres og monteres
Dilling st. — Telefon 60 279

JOHS. BØRRESEN
Møbel-, Teppe- og Utstyrsforretning
Gjøvik — Tlf. 71 317

ERLING SUNDSTØL
Alt i kolonial
Busterudgaten 31 Telefon 81 490
HALDEN

LUNDEGÅRD & THORESENS EFTF.
Trikotasjevarer - Garn
Sarpsborg — Telefon 52 225

S. LUNDE
Stigefabrikk
Iseveien - Sarpsborg - Tlf. 67 112

KJELL BAKKEN
Byggmester og Entreprenørforretning
Autorisert i gruppe A, B, C1, D1
Moss
Fr. Solies vei 22 - Telefon 57 329

BRØDR. JOHNSEN
Konfeksjonsmagasin
Pellygt. 27 - Sarpsborg - Tlf. 52 478

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

OSCAR GRENAGER
Linoleum — Tapeter
Farvehandel — Vindusglass
Halden — Tlf. 82 235

GRILLEN
Kafeteria — Friluftservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

JOH. KR. JOHANSEN
Kolonialforretning
Torvet 2 - Halden

GJØVIK STENINDUSTRI
Monumenter - Skifer - Bygningsplater
Pent arbeide
Gjøvik — Telefon 71 374

Susebakke Trævarefabrik
SAG og HØVLERI
Mysen — Tlf. 89 17 00
Dører - vinduer - trapper - innredninger
Høvlet og uhøvlet last

Brødrene Fjeld Elektrisk
Autorisert Installatør
Værlegt. 18 — Tlf. 3194
MOSS

HÅNDVERKERNES BAKERI
Alt i Baker- og Konditorvarer
Kongensgt. 25 - Moss - Telefon 51 293

A/S INDUSTRISHIP
Utfører sveise- og monteringsarbeider
Sarpsborg - Tlf. 55 515, 54 780

Besøk
A.K.S. KAFETERIAEN
Frokost — Lunsj — Middag
Torget - Tønsberg - Telefon 12 104

GUNNAR LINDHJEM
Til industrien leveres:
Blokker - Stenger - Plater og Rør i Metall
Horten — Telefon 41 826

ARNE JOHANNESEN
Bakeri og Konditori
Sandnes — Tlf. 61 651

MARTHINSENS KLISJEANSTALT
Urgt. 6 — Telefoner 27 422, 21 173
Stavanger

Alt i dagligvarer hos
R. GUSTAVSEN A/S
ved Tinghuset
Drammens nye sentrum — Tlf. 83 37 60

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
Sandnes

Benytt
Ludvig Paulsen Bilsentral
BP-stasjonen — Rutebiler
Horten — Tlf. 41 129

FOTOMAGASINET
Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer
Dagny Holthe
Amtmann Blomsgt. - DRAMMEN
Telefon 83 38 32

KOBBERVIKDALENS PUKKVERK
HOLMENS GRUSTAK
Inneh.: Erling K. Holmen
Drammen — Telefon 83 48 44

JANSENS BLOMSTER
Sandnes — Telefon 61 142

O. C. KITTELSEN
En gros — Import
Delikatessekjøkken — Kolonial
Tverånes - Mo i Rana - Telf. 50 666

Alt i Kolonial - Melk - Brød
TORSGATENS KOLONIAL A/S
Kristiansand S. — Tlf. 23 583, 23 634

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning - Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

Blåsesand - Vi leverer alle sorter spesialsiktet sand til blåsing, finpussing og filtrering - Leveres i sekker á 50 kg.
BRØDR. HANSEN SANDTAK
Tollnes pr. Porsgrunn - Tlf. 51 246

Christiansands Babymagasin
Alt for Baby og Barn
Markensgt. 26
Kristiansand S. — Telefon 22 646

ASLAGÅRDEN BENSINSTASJON
Inneh.: Oddvar Baashus
B.P. Bensin - Oljer - Smøring
Døgnvakt - Besøk kafeteriaen
Hamar Telefon 25 180

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

BRING MØBELSENTER
Storgt. 22
Lillehammer Telefon 53 380

A-S BETONGRØR
SPILLUM I NAMDALEN
Produksjon av: betongrør 4—18 tommer, kulvert 60—120 tommer. Kumringer, Septik tanker. Nopsasten i flere farver.

BRØDRENE KVIA
OFFENTLIG SLAKTERI
Nærbø
Telefon kontor og slaktehus 85 436
Telefon pølseri og butikk 85 127

TRÆLEBORG BAKERI A/S
Tønsberg — Telefon 12 423

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

STORGATENS KAFE
Anbefales som et meget godt spisested
Tønsberg — Tlf. 13 909

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

SAND SPAREBANK
Sand i Ryfylke - Telefon 51 107

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — tlf. Velandsnes 60 b

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

TANGEN BENSINSTASJON
Inneh.: Thomas Olsen
Smøring - Oljeskift - Vask
Motorvask - Tektyl
Understellsbehandling utføres
Tistedal - Tlf. 92 270

LEIF ROTMO
Ass. landhandel
Helgådalen
Telefon Verdal 80 473

BILEIERE!
Vi har alltid nye og ferske batterier til Deres bil. Har De vansker med radiatoren? Benytt vårt radiatorverksted,
FEVANG BATTERISERVICE
Moveien 4 - Sandefjord - Tlf. 63 274

DRECHSLERS PARFYMERI
Bijouteri — Portefølje
Sortland

Skotøymagasinet
Telefon 3076
ÅRNES
Skotøy - Herreekvipering
Sportsartikler - Møbler

ALVHILD JØRGENSEN
Håndarbeider - Garn - Brukskunst
NOTODDEN
Tlf. 11 693

TRYGVE FURUSETH A/S
Lillestrøm
Tømmermestre & Entreprenørforretning
Telefon 71 36 14

LASKEN KOLONIAL
Dagligvareforretning
Lasken, Sandefjord — Tlf. 75 045

WOLD OG HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-, GUTTE- og PIKEKLÆR

Alle veier fører til
SLAKO A/S
Supermarkeder
Tolvsrød pr. Tønsberg
Tlf. 25 357 - 25 358

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsvn. 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmesteri

«DE TRE NØSTER»
Garn - Trikotasje - Kjoler
Tlf. 82 194
Skreia og Lena

EINAR ØVERLI
Trelasthandler
Hamar — Tlf. 23 692

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Tlf. 31 430 — Stange

EIVIND J. ALHAUG
Entreprenør
Hamar — Tlf. 22 954

FREMKALLING — KOPIERING
Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til
Døhlens Fotolaboratorium
Strømmen

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

Gresvik Elektriske Forretning
Alt i elektrisk
Aut. installatør
Gressvik Telefon 27 265

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

SÆTRANG FOTO
Alt i fotoartikler
Torggt. 32, Hamar — Tlf. 23 754

BRØDRENE SKÅRET
Elektrisk monteringsverksted
Hamar — Tlf. 25 621

FLAGGSTENGER med stol
Svingbare KLETØRKESTATIVER galv.
STÅLRØRSTIGER skyvbare
Skriv eller ring til oss, og vi sender brosjyrer og prisliste
JA MEK. INDUSTRI
5047 Stend — Tlf. Bergen 76 970

HAMAR RØRLEGGERBEDRIFT A/S
Aut. Rørlegger
Skolegt. 12, Hamar — Tlf. 23 024

SKOGVEIEN AUTO A/S
Bilforretning — Mobilstasjon
Bensin - Olje - Service
Hamar — Tlf. 22 090

SVERRE BUER
Ass. Landhandel
Torvet - Nøtterøy - Telefon 22 360

STÅL & ALUMINIUM SVEIS A/S
Tenvik
Nøtterøy Telefon 83 318

BESØK
Skotterud Gjestgiveri & Kafeteria
Skotterud - Telefon 5309

ANDREAS DYB
Entreprenør
Gåseid — Telefon 35 003

Alt i møbler — rimelige priser
SKREIA
MANUFAKTURFORRETNIN
Åsmund Glemmestad
Telefon 82 377

O. NAGELHUS
URMAKER
Namsos — Telefon 72 628

GREVEN KAFETERIA
Mandal — Telefon 61 440

STEINKJER
MANUFAKTURFORRETNING A/S
Dame- og herrekonfeksjon
Alt i trikotasje og metervarer
Steinkjer

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

Asker Møbeltapetserverksted
Asker
Fabrikasjon av båtseter, båtputer og møbler
Tlf. verksted Asker 79 91 02
Møbelforretning i Heggedal, tlf. 79 72 52

B Gravdahls Kjottforretning
Lier
Telefoner 84 60 41 - 84 62 02

HANS ROGNE A/S
ALT I MALERVARER
Ålesund — Telefon 21 453

P. HASSELØ & CO.
Kolonial - Sild - Fisk - Glass - Krustøy
Tingvoll — Tlf. 71

O. WIIG
Farvehandel
Molde — Telefon 51 744

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde Telefon 53 042

NESTTUN SERVICE SENTER
TUNGELAND & CO.
Telefon 72 122 - Nesttun
Bensin - Olje - Rekvisita

JOHAN P. BJØRNSETH
Frukt & Tobakk
Ålesund — Telefon 22 081

SKIEN VARELAGER
Sengeutstyr og klær for hele familien
Skien Telefon 21 426

LEIF STAVE
Murmester
Ålesund — Telefon 22 676

HØIBERGS MINERALVANNFABRIKK
ALT I MINERALVANN
Ålesund — Telefon 21 511

LARS T. VIGRE
Skotøyforretning
Sandnes — Tlf. 61 282

E. P. AASE
Alt i Kolonial
Sandnes — Tlf. 61 618

Byens spesialforretning i Vegg til vegg-tepper og Tepper og ryer
ANKER
Torget 4 - Molde - Tlf. 53 716

Sivilingeniørene
CARLSEN og OPPEN
Konsulenter i byggeteknikk
M.N.I.F.
Nygt. 24 - 4000 Stavanger
Telefon 31 392 - 27 381

HERMANN ANDERSEN
ALT I MØBLER
Grimstad — Telefon 41 140

RADIATORSERVICE A/S
Solandsbakken 4
Stavanger Telefon 21 476

SANDAR BILLAKKERING
Haukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

A/S WIKENE
Elektrisk forretning
Nytorget — Stavanger
Telefon 21 280

S. EDQVIST
Mek. Verksted
Pindsle — Sandefjord
Telefon 66 671 — Privat 65 538

L. HVIDING
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

OLAF RØNNING & CO. A/S
Elektrisk Forretning - Alt i radio og TV
Breibakken 43 — Stavanger
Telefoner 22 820 - 30 915

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

«LOTUS»
Damefrisersalong
N. Kleivegt. 16
Stavanger Tlf. 20 943

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

HAUKERØD BENSINSTASJON
Sandefjord
Telefoner: 75 025 - 75 313

LYNG DROGERI — SYKEARTIKLER
Egersund — Telefon 91 895

ERLING OUTZEN
Bakeri & Konditori
Molde — Telefon 51 348

ELVIN LINDSTRØMS EFTF.
Gunv. Hamre
Granit og Marmorsliperi
Stavanger — Tlf. 25 612

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Universitetsbibl. i Oslo
avd. Norsk Pedagogisk
Studiesamling
Observatoriegt. 1

OSLO 2

VOLKSWAGEN

Østbye Pedersen Auto A.s

Skien — Sentralbord 20 092

JOH. BAKKELI
Malermester
(inneh. malermester Sverre Bakkeli)

Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg

Etabl. 1914 — Telefon 1324 - 2625

— HARSTAD —

Distriktets største forretning i bransjen
Egen farvehandel

VALKYRIEN SKOMAGASIN A/S

Valkyriegaten 3 - Tlf. 46 34 64

OSLO

Grafia Boktrykkeri, Oslo